

дового засідання та підводитися кожен раз, коли до Вас звертається суддя, стоячи відповідати на запитання чи їх задавати.

→ Звертатися до судді словами „Ваша честь“.

→ Ввічливо звертатися до учасників процесу (наприклад, використовуючи слова „пане...“, „пані...“, „шановний...“, „шановна ...“).

→ Не перебивати суд та учасників процесу, якщо Ви хочете, щоб Вам надали слово – підніміть руку.

→ Коли Вам вкрай потрібно вийти із зали судового засідання, Ви можете заявити клопотання про призначення перерви у судовому засіданні.

→ Не сперечатися із судом.

→ Передавати судді документи та інші матеріали, що стосуються справи через судового розпорядника чи секретаря судового засідання.

→ Відповідати на питання правдиво, лаконічно, зрозуміло та голосно, щоб могли почути усі присутні у залі судового засідання.

ЯКІ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ В СУДІ?

→ Попередження: за порушення правил поведінки у судовому засіданні.

→ Видалення порушника із зали: за порушення порядку після того, як суд виніс попередження.

→ Штраф або адміністративний арешт: за прояв неповаги до суду.

ЯК ОЗНАЙОМИТИСЯ З МАТЕРІАЛАМИ ЧИ ЗВУКОЗАПИСОМ ПРОЦЕСУ?

→ Звернутися до працівника апарату суду з відповідним запитом.

→ Ознайомлення з матеріалами справи чи прослуховування фонограм судових засідань може відбуватися лише у приміщенні суду та в присутності працівника апарату суду.

→ З матеріалів справи можна робити витяги та знімати копії (наприклад, за допомогою фотоапарата). Забороняється робити написи, видаляти окремі аркуші чи іншим чином їх пошкоджувати.

→ Ви маєте право безкоштовно отримати електронну копію запису судового засідання, надавши для запису відповідний носій інформації (CD-R, CD-Rw).

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

Портал Судова влада України
Державна судова адміністрація
України

www.court.gov.ua

Верховний суд України

www.scourt.gov.ua

Законодавство України

www.rada.gov.ua

Проект USAID «Україна:

верховенство права»

www.ukrainerol.org.ua

Пам'ятайте, перед вчиненням будь-яких значущих юридичних дій варто отримати консультацію юриста.

Брошури, буклети та відеоролики про судову систему України підготовлені та видані за підтримки Проекту USAID «Україна: верховенство права» у співпраці з Радою суддів України та Державною судовою адміністрацією України.

ЯК ПОВОДИТИ СЕБЕ В СУДІ?

Коли Ви йдете до суду, слід пам'ятати, що Ви йдете до органу правосуддя та повинні з належною повагою ставитися до суду, тих, хто там працює і відвідувачів суду.

ЯК ЗВЕРНУТИСЯ ДО СУДУ?

Позовну заяву, скаргу, клопотання чи будь-який інший документ Ви можете подати до суду:

ПОШТОЮ

Надсилайте документи як цінний лист із описом вкладення або рекомендований лист. Зберігайте документ, який отримуєте на пошті, що підтверджує відправлення документів.

→ **ПАМ'ЯТАЙТЕ!** Днем вчинення відповідної дії вважається день подачі документа на пошту, який визначається за поштовим штемпелем, а не день надходження листа до суду.

ВЛАСНОРУЧ ЧЕРЕЗ КАНЦЕЛЯРІЮ СУДУ

Ви можете передати документи у робочий час працівнику суду, який приймає вхідну кореспонденцію та її реєструє.

Візьміть з собою копію документа, який подаєте і попросіть працівника апарату суду поставити на ньому штамп із датою одержання та реєстраційним номером.

→ **УВАГА!** суд не бере до розгляду анонімні звернення. Якщо Ви подаєте певне звернення в рамках справи, у якій відкрито провадження, на початку документа доцільно вказувати реєстраційний номер справи, що дасть можливість оперативно передати звернення до відповідного судді.

ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВІЗИТУ В СУД?

Візьміть з собою:

- документ, що посвідчує особу (паспорт, чи інший);
- дрібні гроші для непередбачуваних витрат (копії судового рішення чи інше);
- кілька аркушів паперу чи блокнот та ручку або олівець;
- нотатки, які Ви робили під час підготовки до судового процесу;
- документи, які стосуються справи, інші докази;

- законодавство;
- можна взяти диктофон, щоб потім відтворити і прослухати запис;
- можна взяти фотоапарат, щоб зробити фотокопії з документів у справі чи дошки оголошень суду (можна використовувати лише з дозволу суду).

Бажано одягнути костюм чи інше ділове вбрання. Уникайте відвідування суду у футболці, шортах, іншому неділовому одязі.

Приходять до суду вчасно і бажано заздалегідь! Якщо Ви не можете прибути до суду – повідомте про це завчасно у письмовій формі.

ПРО ЩО СЛІД ПАМ'ЯТАТИ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ У ПРИМІЩЕННІ СУДУ?

- В приміщенні суду перевести мобільний телефон у режим безшумного дзвінка.
- Під час судового засідання краще телефон вимкнути повністю, оскільки ним користуватися не можна.
- Поводитись спокійно і стримано.
- Ввічливо ставитись до суддів, працівників апарату суду, інших відвідувачів суду, а також Ваших опонентів.
- Уникати надмірних емоційних проявів (гніву, голосного сміху, плачу, крику тощо).

ПАМ'ЯТАЙТЕ, в суді працюють дві категорії фахівців: судді та працівники апарату суду. Суддям забороняється зустрічатися і спілкуватися з однією із сторін чи її адвокатом за відсутності іншої сторони чи її представника. Суддя не може коментувати факти справи, яку він розглядає. Тому не шукайте зустрічі з суддею в кабінеті чи коридорі. Допомогу в організаційних питаннях роботи суду Вам мають надати працівники апарату суду. Звертайтеся до них.

ЯК ПОВОДИТИ СЕБЕ ПІД ЧАС СЛУХАННЯ СПРАВИ?

- Заходити до зали судового засідання після запрошення судового розпорядника або секретаря судового засідання.
- Встати при вході судді або колеги суддів до зали су-

У ЦІЛЯХ БЕЗПЕКИ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

→ приносити до суду вибухові, інші небезпечні речовини

→ розпивати у приміщенні суду алкогольні напої

→ палити, якщо для цього не відведено спеціального місця

→ перебувати у стані сп'яніння